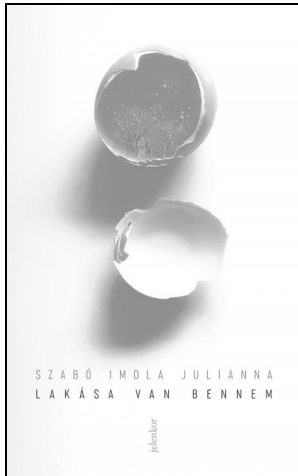

SZUTORISZ SZABOLCS BENCE

Pofonok és szerelemhegek

SZABÓ IMOLA JULIANNA: LAKÁSA VAN BENNEM

Jelenkor Kiadó
Budapest, 2019
160 oldal, 1699 Ft

Szabó Imola Julianna kötete olyan, mint egy tüdő. Páros, lebernyeges szerv, szükséges a légzéshez, egyszerre gyakorolja a megtartást és az elengedést. Nem szól olyanról, amiről az élet ne szólna: kórházi látogatások, nagyszülők halála, terhesség, bántalmazás, válás, költözés, szülés, gyermeknevelés, betegségek, előregedés. Mindezek egy képiles is burjánzó nyelven, a megértés vágyának orgánumán, olykor tisztán, máskor roncsoltan, mintha valaki túl sokáig szívta volna mélyre, ami mérgező, és most igyekezne elhagyni ezt a rossz szokást.

A kötet két, narratív jegyekben könnyen megkülönböztethető részből áll, hat ciklusba szedve. Egy kicsit patikamérleget is meg nem is. Mert bár az első három ciklus (*33, Lelakott falak, Kartondobozok*) jóval nagyobb verstermést hoz, és az alaktalan személyesség hangján a viszonyrendszerek dinamikájának felfejtését valóban megküzd, a kötet további három ciklusa (*Pongyolában jönnek az éhes nénik, Bácsik zsebében, Körfolyosó*) kevesebb szóval, egyenletesebb prozódíával, egy feszesre húzott koncepció mentén tud maradandóvá válni. Már ha a költészet képes arra, hogy az öregedő nénik és bácsik bőrét feszesre húzza. (Nagyon úgy tűnik.) De ne szaladjunk ennyire előre.

A kötet első felének minősége ingadozó. Vannak itt egymás után bukdácsoló sorok, megfontolatlanágok, de gyönyörű találatok, érett kivonatok, tehát: mélységek és magasságok egyaránt. Előbbiekhez tartozik az a visszatérő tendencia, hogy a szerző a sikerült szóképekhez és hasonlatokhoz sem ragaszkodik egy-egy versen belül, látszólag nem teremődik meg benne az igény, hogy bővebben kibontsa, továbbjátszassa azokat, ami sokszor azzal jár, hogy a versnyelv vizuálisan elburjánzik, túlpörög; érezhető, hogy eredetileg jó gondolatok esnek áldozatul a makacs ábrázolási kényszernek és variánskeresésnek. Természetesen nem kérheti számon senki – nem is érdemes –, hogy a szerző egy jól működő magánmitológikus jelrendszert hozzon létre, így téve elérhe-

többé a versek tartalmi magját, mi több, a kötetre jellemző képi gazdagságot, a központozás nélküli forma asszociatív ágbogasságát sajátossággá nevelni is szép feladat, csakhogy Szabó olykor érezhetően nagyobb hangsúlyt helyez az ábrándos, megkapó képek és kifejezések használatára, mint a téma letisztázására (*Morze*). Ellenpélda lehet erre a *Bikini és Sapka* című vers, amely kassáki elrugaszkodottsággal, megakasztások nélkül képes egybesűríteni a vízparti nyaralások létélményét, vagy azok a szövegek, amelyek a tagolás okán válnak fokozottan érzékletessé (*Relativitás*). Ugyancsak problémás lehet, hogy hosszabb versek esetében a kötőszavak száma néha felduzzad, az így keletkező folyamatos továbbbutaltságban pedig váratlanul eltűnik egy-egy vers tétje (*Ötödik évszak*).

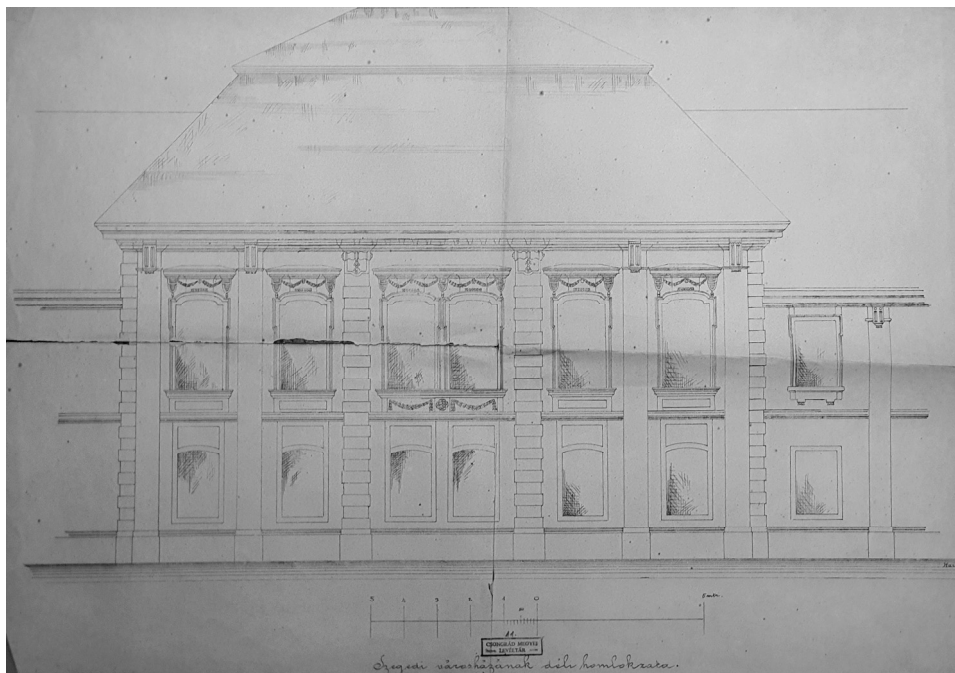
Am ahogy az a fenti, „negatív példatár” hiányosságából is kitűnik, mégsem lehet teljes verseket megbélyegző ítéletek hozni. A szövegek többségét ugyanis áthatja egy okos, narratív lebegtetés: a finom játékra való hajlam, a szuggesztív poétikai technikák és az érzékeny, tabuizált témák beemelése közösen írják felül a gyengébb megoldásokat. Ehhez társulnak a szerző által készített grafikák, amelyek a borítót, a ciklusokat és a belveket egyaránt díszítik. Ezeknek a grafikáknak és a verseknek az egymás melletti értelmezése és befogadása, egyáltalán, maga a kötetkoncepció, azt hiszem, különösen izgalmas terepe a traumakezelés ösztüvészeti leképezhetőségének. Mert míg az elbeszélő többnyire a magára maradtak helyzetéből keresi a kilépőnyílásokat – „a boldogságnak / állítólag színe is van / de innen még sosem láttam” (*Utcára néző*) –, addig a grafikák, mintegy megelőlegezve, éppen azokat a motívumokat sorakoztatják fel, amelyek a *túlélés*, egy vészterhes időszak utáni kilátás megnyugtató és ott-honos darabjai lehetnek (erdő, házikó, róka, kezek).

Az elbeszélői láttatás ilyen értelemben egyszerre naiv, útkereső és előrelátó, értelmező. A két nézőpont összevegyítése pedig pontos és ráérző helyzetmeghatározásokat eredményez, legyen szó akár a félelem érzéséről: „ahogy a lekopott lakkban a szín / az epegörcs is sajátod” (*Beton*), akár a megnyugvásról: „már nem az ajtók / hanem a székek fontosak” (*Harminc után*). Mégis, ami leginkább kiemeli a sorból a kötet első felét, az a bántalmazó kapcsolat belső mechanizmusairól való őszinte beszéd. „[M]ert nehéz véget vetni / egy / olyan / hegyomlásnak / amiben a sikoly / az egyetlen ismerős hang” (*Zúzódott tájkép*). Szinte zavarba ejtő, hogy tud ennyire komponált és poétikus maradni, ami máskülönben leleplezi a fizikai fájdalmat – „a harmadik útés után / már nem számoltam / hány apró / és jelentéktelen / darabra hullik / a széken” (*Alagsor*) –, vagy feljegyzi a tehetetlenséget: „az orvos szerint merített papír az arcom / szerintem csak egy gödör / ahol átvészelem az évszakokat” (*Törés*). Am akármilyen megrázó sorokat is olvassunk, a következtetésnek tisztának kell lennie: elengedhetetlenül fontos, hogy erről a témáról, a kapcsolati erőszakról versek, maga az irodalom szólni merjen, és hogy megszülessenek olyan szorongással és számvetéssel teli versek, mint például a *Poggyász*.

A kötet második fele egységesebb; mély beleérzéssel dolgozza fel a jöllehet fiktív, mégis könyörtelenül életszagú karakterek: nevesített nénik és bácsik viszontagságos életeseményeit. Szabó túlzások nélkül brillírozik ebben a valóságtól éppen csak elemelt, üde mágikussággal feltöltött nyelvben. Az idősekről alkotott sztereotípiák tárgyakká zsugorított komikuma (ételhordó, rókaszőrme, porceláncsészék) és az élettapasztalatok, megbetegedések tragikumuma (háború, meddőség, alkoholizmus, daganat) egyszerre csap le, miközben az öregek elhallgatott tabui is játékba kerülnek: „azok a pecsétkéek nem májfoltok / hanem apró szerelemhegek / hetven felett már olyan kínos / a sliccekről és a hajszálakról társalogni” (*Ebédidő*).

A *Pongyolában jönnek az éhes nénik* című ciklus több versének már a kezdősorai is felteszik a léceket, („Klára néni fotel lett”, „Mariban a Mari épp most öregszik el”), és bizony később sem engednek le. Sőt, az egyre-másra felbukkanó nyavalyák és súlyos betegségek megjelenítése is magabiztos kötögető munkával történik: „a petevezeték magába fordult / mint test a kanapén / fiókban a zokni” (*Háztartási baleset*), vagy mint Terka néni esetében: „a daganat mindent átfon / és a szépséggel kezd / azért úgyis meg kell szenvedni” (*Konty*).

A *Lakás van bennem* az elrugaszkodás kötete. Mer álmodozni, és addig nem is hagyja abba, amíg a boldogtalanságot le nem cseréli egy maradandó otthonra. Ebből a szempontból útmutató, útitársa annak, aki a szürkeségbe bele nem törődik. Gazdag, ha fantáziáról és érzelmekről van szó, szegény, ha könnyelmű kijelentésekről. Ez a legnagyobb különlegessége. Mintha ebben a kötetben egy tonnányi akarat lebegne az erdők felé.

A szegedi Városháza 1804-es főhomlokzati rajza (valószínűleg az 1880-as évek fordulója körüli állapotrajz a Vedres István féle épületről) papír, tus, 74×114 cm, MNL CSML, XV.2.b.47.80.